

รายงานการประชุมหารือระหว่าง AIPA และ ICCF
(International Conservation Caucus Foundation)
ว่าด้วยต้นกำเนิดของโรคโควิด-๑๙ การป้องกันการแพร่ระบาดของโรคในอนาคต และการค้าสัตว์ป่า

การประชุมหารือระหว่าง AIPA และ ICCF (International Conservation Caucus Foundation) ว่าด้วยต้นกำเนิดของโรคโควิด-๑๙ การป้องกันการแพร่ระบาดของโรคในอนาคต และการค้าสัตว์ป่า จัดขึ้นในรูปแบบการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในวันศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓ เวลา ๐๘.๓๐-๑๐.๓๐ นาฬิกา ณ ห้องประชุมสำนักองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา

การประชุมดังกล่าวมีผู้เข้าร่วมประชุมจากประเทศสมาชิก AIPA จำนวน ๘ ประเทศ ได้แก่ ๑) บรูไนดารุสซาลาม ๒) สาธารณรัฐอินโดนีเซีย ๓) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ๔) มาเลเซีย ๕) สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ๖) สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ๗) ราชอาณาจักรไทย และ ๘) สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สำหรับประเทศไทย นายนิติพล ผิวเหมาะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในฐานะผู้แทนรัฐสภาไทย เข้าร่วมการประชุมดังกล่าว

*นายนิติพล ผิวเหมาะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในฐานะผู้แทนรัฐสภาไทย
เข้าร่วมประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์*

การประชุมเริ่มต้นด้วยการกล่าวเปิดการประชุมโดย นาย Nguyen Tuan Anh จากคณะกรรมการวิชาการ-วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมของประเทศเวียดนาม โดยกล่าวถึงโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา หรือโควิด-๑๙ ที่ทำให้เกิดการแพร่ระบาดด้านสาธารณสุขไปทั่วโลก องค์การอนามัยโลกได้กำหนดว่าโรคดังกล่าวเกิดจากการติดเชื้อจากสัตว์ไปสู่คน การแพร่ระบาดจากสัตว์ไปสู่คนทำให้เกิดผลในด้านลบ เช่น การถดถอยทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ตั้งแต่เกิดการแพร่ระบาดของโรคโควิด-๑๙ ได้มีการคิดวิธีแก้ปัญหาเพื่อป้องกันโรคที่จะเกิดในอนาคต ซึ่งการแก้ปัญหาโดยการหยุดการค้าสัตว์ป่าเป็นสิ่งสำคัญในการป้องกันการแพร่ระบาดในอนาคต

นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-๑๙ ในอาเซียน ซึ่งอาเซียนถือได้ว่าเป็นทั้งประเทศปลายทางและเป็นทางผ่านของการค้าสัตว์ป่า เช่น ผ่านทางสามเหลี่ยมทองคำ รวมทั้งประเทศไทย และเมียนมา ซึ่งใกล้กับชายแดนประเทศจีน ทั้งนี้ การลดการบริโภคสัตว์ป่าจะลดการนำเข้าโรคมาสู่คนในอาเซียน รัฐบาลหลายประเทศมีการป้องกันการค้าสัตว์ป่า รวมทั้งมีหน่วยงานอื่นที่ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ เช่น เครือข่ายปราบปรามการลักลอบค้าสัตว์ป่าและพันธุ์พืชที่ผิดกฎหมายในภูมิภาคอาเซียน (The

ASEAN Wildlife Enforcement Network: ASEAN-WEN) และ สมัชชารัฐสภาอาเซียน หรือ AIPA ที่มีการรับรองข้อมติที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างการออกกฎหมายเพื่อปราบปรามการค้าสัตว์ป่า รวมทั้ง ในการประชุมสุดยอดอาเซียนที่มีการรับรองปฏิญญาเกี่ยวกับโรคโควิด-๑๙ ทั้งนี้ การค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายนำไปสู่อาชญากรรมที่เลวร้าย ซึ่งเรื่องดังกล่าวต้องการการสนับสนุนจากฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายนิติบัญญัติทั่วโลก นอกจากนี้ การหยุดค้าสัตว์ป่าต้องทำควบคู่ไปกับการเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์

จากนั้น ผู้ร่วมอภิปรายจากแวดวงต่าง ๆ จำนวน ๔ ท่าน ได้นำเสนอเนื้อหาในประเด็นต่าง ๆ โดยสรุปใจความสำคัญได้ ดังนี้

นาย David Quammen ผู้แต่งหนังสือ Spillover: Animal Infections and the Next Human Pandemic ได้ให้ความรู้เรื่องที่มาของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาผ่านการตอบคำถามหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

๑. ทำไมจึงเกิดภาวะการระบาดใหญ่ของโรค COVID-19 ขึ้นทั่วโลก

ภาวะการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโดยทั่วไปเกิดจากเชื้อโรคตัวใหม่ที่อันตราย เช่น เชื้อไวรัส ซึ่งทำให้เกิดโรคที่ไม่คุ้นเคยในกลุ่มคนในสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง และไม่สามารถควบคุมโรคได้ หากเป็นโรคที่มีการแพร่ระบาดได้ง่ายระหว่างมนุษย์ หรือหากเชื้อหลุดรอดออกจากสถานที่กักกันเชื้อ จะทำให้เชื้อโรคสามารถแพร่กระจายไปได้ทั่วโลกจากผู้โดยสารเครื่องบินระหว่างประเทศ

๒. ไวรัสชนิดใหม่ที่อันตรายนี้ (COVID-19) มาจากไหน

ไวรัสชนิดนี้ติดต่อมาสู่คนโดยสัตว์ป่า ไวรัสทุกชนิดที่มีอยู่เป็นเสมือนกาฝากในสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น ไม่ว่าจะเป็นสัตว์สายพันธุ์ต่าง ๆ พืช เชื้อรา หรือแบคทีเรีย โดยชนิดที่อาศัยอยู่ในสัตว์จะสามารถแพร่เชื้อไปยังมนุษย์และแพร่กระจายไปได้ ไวรัสต่าง ๆ เหล่านั้น ช่วยเตือนว่ามนุษย์เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม และมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมอื่น ๆ เพียงพอที่จะติดเชื้อไวรัสร่วมกันได้ ตัวอย่างล่าสุดของไวรัสชนิดใหม่ที่แพร่กระจายจากสัตว์ป่าสู่มนุษย์ เช่น เชื้อไวรัสอีโบลา (Ebola พบในปี ๒๕๑๙) เชื้อไวรัส HIV พบในปี ๒๕๒๔ โรคระบบทางเดินหายใจเฉียบพลันร้ายแรง (SARS พบในปี ๒๕๔๖) โรคทางเดินหายใจตะวันออกกลาง (MERS พบในปี ๒๕๕๕)

๓. ไวรัสชนิดใดที่น่าจะทำให้เกิดการระบาดใหญ่มากที่สุด

ไวรัสไข้หวัดใหญ่ และไวรัสโคโรนาอยู่ในอันดับต้น ๆ ของรายการเฝ้าระวังมานานหลายทศวรรษ เนื่องจากไวรัสดังกล่าวนี้สามารถแพร่เชื้อได้ผ่านระบบทางเดินหายใจ และมีความสามารถในการวิวัฒนาการอย่างรวดเร็ว รวมถึงสามารถปรับตัวไปอยู่ในร่างกายมนุษย์ได้อย่างรวดเร็วเช่นเดียวกัน โดยมีการบันทึกถึงเรื่องการระบาดใหญ่ของโรคติดเชื้อนี้ไว้ตั้งแต่อดีต ซึ่งกรณีของไวรัสไข้หวัดใหญ่นั้นมีการบันทึกการแพร่ระบาดไว้นานมาก ในกรณีของไวรัสโคโรนา พบว่า มีสัญญาณเตือนตั้งแต่การเกิดโรค SARS ในช่วงปี ๒๕๔๕-๒๕๔๖ และโรค MERS ในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๕๘ บางประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสิงคโปร์และสาธารณรัฐเกาหลี รวมถึงฮ่องกง ได้รับผลกระทบพอสมควรจากการระบาดของโรคเหล่านั้น และสามารถเรียนรู้เพื่อเฝ้าระวังการติดเชื้อใหม่ในอนาคต

๔. สัตว์ชนิดใดที่น่าจะแพร่เชื้อไวรัสไปสู่คนได้มากที่สุด

จากประสบการณ์ที่ผ่านมา สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในอันดับวานร (Primates) จำพวกเอปหรือลิงไม่มีหาง ค่างควา และหนู น่าจะแพร่เชื้อไวรัสไปสู่คนได้มากที่สุด นอกจากนี้ ยังเป็นไปได้ที่ไวรัสจะแพร่เชื้อจากแหล่งกำเนิดเดิมของไวรัสไปยังสัตว์อื่นได้ เช่น จากสัตว์ไปสู่คน

๕. ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่นี้เกิดขึ้นจากที่ไหน และเกิดขึ้นได้อย่างไร

สายพันธุ์ของเชื้อไวรัสตัวนี้มาจากค่างควา ซึ่งเป็นสายพันธุ์ค่างควารูปเกือบม้าที่อาศัยอยู่ในถ้ำในภาคกลางและภาคใต้ของจีน แต่ไวรัสบรรพบุรุษ (ancestral virus) นั้นอาจแพร่เชื้อเข้าสู่สัตว์อีกตัวหนึ่ง และเกิด

การวิวัฒนาการในสัตว์ตัวนั้นนานถึง ๔๐ หรือ ๕๐ ปีก่อนที่จะแพร่เชื้อเข้าสู่มนุษย์ สัตว์ชนิดนั้นอาจหมายถึงตัวนิ่ม หรือค้างคาวสายพันธุ์อื่น อย่างไรก็ตาม ยังไม่ปรากฏผลสรุปที่แน่นอน จึงยังต้องมีการศึกษาค้นคว้าในเรื่องไวรัสโคโรนาที่อาศัยแฝงอยู่ในสัตว์ต่าง ๆ

๖. เหตุใดจึงมีความจำเป็นที่เราต้องตอบคำถามให้ได้ว่าไวรัสนี้มาจากไหน

การตอบคำถามในเรื่องนี้มีความสำคัญเพราะคำตอบที่ได้จะช่วยให้นักวิทยาศาสตร์คิดค้นวัคซีนและแนวทางการรักษาการติดเชื้อจากไวรัสชนิดนี้ รวมถึงช่วยให้สามารถรับมือกับการระบาดใหญ่ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาในระลอกต่อไปได้

๗. สถานการณ์ใดบ้างที่ทำให้เกิดการแพร่กระจายของไวรัสใหม่ที่สามารถทำให้เกิดการระบาดใหญ่ในมนุษย์

การจับหรือฆ่าสัตว์ป่าเพื่อเป็นอาหารและการค้าสัตว์ป่า (ทั้งที่มีชีวิตหรือเป็นซากสัตว์) เพื่อขายเป็นการส่วนตัวหรือในตลาดเปิดโอกาสให้ไวรัสสัตว์แพร่กระจายสู่มนุษย์ สถานะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากเทคโนโลยีที่มีผลกระทบต่อความหลากหลายของระบบนิเวศป่า เป็นปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้มนุษย์ต้องสัมผัสกับสัตว์ป่าอีกครั้ง หากไวรัสแพร่เชื้อเข้าสู่มนุษย์ และสามารถถ่ายทอดจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่งจะเป็นความสำเร็จของการวิวัฒนาการที่ยิ่งใหญ่ ตามแนวทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วินที่ว่าไวรัสสามารถแพร่กระจายและขยายการดำรงอยู่ของมันผ่านพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และเวลา แต่ถ้าภูมิปัญญาของมนุษย์และวิทยาศาสตร์และการเตรียมพร้อมนั้นเชื่อมโยงกับการปรับตัวและการแพร่กระจายของไวรัสได้ดี ก็จะสามารถประสบความสำเร็จในการกำจัดไวรัสในครั้งต่อไป

นาย David Quammen ผู้ร่วมอภิปราย

นาย Steven Galster ผู้อำนวยการมูลนิธิฟรีแลนด ได้กล่าวถึงการค้าสัตว์ป่าในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าเป็นภัยคุกคามที่รุนแรงที่ไม่เพียงส่งผลต่อสัตว์ป่าในภูมิภาค แต่ยังส่งผลต่อเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม การแพร่ระบาดของโรคโควิด-๑๙ ในภูมิภาคนี้มาจากตลาดการค้าสัตว์ป่าในประเทศจีน ภัยคุกคามที่เกิดขึ้นได้ส่งผลไปสู่ประเทศอื่นและสู่สัตว์ประเภทอื่นเช่นกัน โดยมีสัตว์ในสายพันธุ์เดียวกันถูกขนส่งผ่านห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ผ่านภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การค้าสัตว์ป่าในอาเซียนพบได้ในหลายประเทศ เช่น อินโดนีเซีย ลาว เวียดนาม เมียนมา สิงคโปร์ และไทย ซึ่งมีตลาดค้าสัตว์ป่าและเป็นทางผ่านของการค้าสัตว์ป่า สินค้าสัตว์ป่าที่ตรวจจับได้มีประมาณร้อยละ ๕-๘ เท่านั้น แสดงให้เห็นว่ามีสัตว์ป่าอีกเป็นจำนวนมากที่หลุดรอดจากการตรวจจับ ต้นกำเนิดของสัตว์ป่าที่นำมาขายนั้นมาจากแอฟริกาผ่าน supply chain ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การลักลอบค้าสัตว์ป่านั้นมีทั้งสัตว์ป่าและชิ้นส่วนของสัตว์ป่า

เช่น ลูกหมี ลิง ตัวนึ่ง เต่า งู กระจุกสิงโต นอแรด งาช้าง เป็นต้น ซึ่งสามารถพบเห็นได้ในการลักลอบขนสัตว์ป่าซึ่งมีทั้งการขนส่งในรถบรรทุกหรือขนส่งในสำภาระพาเดินทาง ทั้งนี้ การค้าสัตว์ป่าในปัจจุบันมีการค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และมีทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย

กฎหมายการค้าสัตว์ป่าเป็นการป้องกันการค้าสัตว์ป่าที่ผิดกฎหมายและสามารถป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสได้ วิธีการที่จะหยุดการค้าสัตว์ป่า คือ ต้องหยุดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ทั้งนี้ การค้าสัตว์ป่าดำเนินการโดยเครือข่ายอาชญากรรมข้ามชาติ ในการต่อสู้กับกลุ่มนี้ต้องมีเครือข่ายระหว่างประเทศ ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่หน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมและสัตว์ป่าเท่านั้น แต่ควรมีเครือข่ายที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการฟอกเงินร่วมด้วย นอกจากนี้ ยังมีปฏิบัติการคอบรา (Cobra Operation) ซึ่งเป็นปฏิบัติการด้านการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศเพื่อปราบปรามการค้าสัตว์ป่าและนำผู้กระทำผิดมาลงโทษ ซึ่งมีการส่งข้อมูลระหว่างกันทำให้สามารถจับคนร้าย และยึดชิ้นส่วนของสัตว์ป่าได้เป็นจำนวนมาก ในเรื่องกฎหมายป้องกันการการค้าสัตว์ป่า ในปัจจุบันมีการปรับปรุงให้ดีขึ้น แต่มีบางฉบับยังใหม่อยู่ บางฉบับเนื้อหายังมีความคลุมเครือ อีกทั้ง ยังมีความสำคัญน้อยในศาลและสำหรับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ ในอาเซียนมีเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันการการค้าสัตว์ป่า คือ ASEAN-WEN ข้อเสนอเกี่ยวกับการค้าสัตว์ป่าทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย คือ ควรให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เช่นเดียวกับเรื่องของสาธารณสุขและความมั่นคง และมีข้อเสนอแนะ ๓ ประการ เพื่อป้องกันการการค้าสัตว์ป่า ได้แก่ ๑) ห้ามค้าสัตว์ป่าเพื่อการค้าขายและควรให้สัตว์ป่าได้อยู่ในธรรมชาติ ๒) จ่ายเงินชดเชยให้แก่ผู้ค้าสัตว์ป่าที่ถูกกฎหมายเพื่อชดเชยให้ไปประกอบอาชีพอื่น และ ๓) ยึดทรัพย์สินที่ได้จากการค้าผิดกฎหมายและนำไปไว้ในกองทุนฟื้นฟูสัตว์ป่า

นาย Steven Galster ผู้ร่วมอภิปราย

นางสาว Sallie Yang ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายจากมูลนิธิฟรีแลนด์ (Freeland Foundation) ได้บรรยายสรุปในหัวข้อ “กฎหมาย และกรอบนโยบายระดับภูมิภาคที่เกี่ยวกับการต่อต้านการค้าสัตว์ป่าในช่วงเวลาการระบาดของโรค COVID-19 และการระบาดใหญ่อื่น ๆ (Regional Legal and Policy Framework on Counter Wildlife Trafficking in the times of COVID-19 and other pandemics) โดยได้ให้ความคิดเห็นว่า ควรมีการสำรวจว่ามีการใช้เครื่องมือทางกฎหมายในระดับภูมิภาคใดบ้างในการรับมือกับการค้าสัตว์ป่าที่เป็นบทเรียนจากการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ในช่วงการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ประเด็นการลักลอบค้าสัตว์ป่าและการบริโภคสัตว์ป่าได้กลายเป็นปัญหาในการแพร่กระจายของโรคจากสัตว์สู่คน นอกจากนี้ ผลจากการปิดประเทศของหลาย ๆ ประเทศ ยังมีสถานการณ์ที่มีแนวโน้มว่าการรุกรานของสัตว์ป่า

ได้เพิ่มขึ้น และการค้าสัตว์ป่าจะย้ายไปยังแพลตฟอร์มออนไลน์มากขึ้น รวมถึงธุรกรรมทางการเงินที่ยากต่อการตรวจจับ หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายมีความพร้อมรับมือกับเรื่องนี้อย่างไร

ในขณะที่อาชญากรรมการค้าสัตว์ป่าเปลี่ยนเส้นทางไปสู่การค้าผ่านอินเทอร์เน็ตและการทำธุรกรรมออนไลน์ สิ่งสำคัญคือ อาชญากรรมไซเบอร์ อาชญากรรมทางการเงิน และรูปแบบอาชญากรรมใหม่ ๆ ยังมีความเกี่ยวข้องกับการค้าสัตว์ป่าที่ผิดกฎหมาย

ในห่วงโซ่การค้าสัตว์ป่า ภูมิภาคอาเซียนถือเป็นกลุ่มเป้าหมายในฐานะประเทศทางผ่าน หรือประเทศปลายทาง เราจึงควรให้ความสำคัญกับข้อกฎหมายหลัก ๆ ที่สำคัญที่มีความจำเป็นต่อการจัดการปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงศึกษาเปรียบเทียบบทลงโทษสำหรับองค์ประกอบสำคัญของการค้าสัตว์ป่าทั่วทั้งภูมิภาค เพื่อเป็นช่องทางในการแสดงว่าเหตุใดการประสานความร่วมมือกันจึงเป็นกุญแจสำคัญในการป้องกันการใช้ประโยชน์จากกฎหมายที่อ่อนแอกว่าในบางประเทศสมาชิก

นโยบายระดับภูมิภาค และข้อบังคับใน ASEAN ว่าด้วยเรื่องการค้าสัตว์ป่า

๑. คณะทำงานอาเซียน ๒ คณะหลักที่ทำงานเกี่ยวกับการต่อต้านการค้าสัตว์ป่า คือ

๑.๑ คณะทำงานอาเซียนด้านอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์และการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสัตว์ป่าและพืชป่า (ASEAN Working Group on the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora and Wildlife Enforcement : AWG-CITES and WE) เพื่อดำเนินงานด้านอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์และการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสัตว์ป่าและพืชป่าในระดับอนุภูมิภาค

๑.๒ คณะทำงานด้านการลักลอบค้าสัตว์ป่าและพืชป่าที่ผิดกฎหมาย (Working Group on Illicit Trafficking of Wildlife and Timber: SOMTC WG on ITWT) เพื่อดำเนินงานในการกำหนดและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการค้าสัตว์ป่าและพันธุ์พืชผิดกฎหมาย

๒. ปฏิญญาเชียงใหม่ของรัฐมนตรีอาเซียนว่าด้วยการค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นผลจากการประชุมรัฐมนตรีอาเซียนสมัยพิเศษ เรื่อง การป้องกันการลักลอบค้าสัตว์ป่าและพืชป่าที่ผิดกฎหมาย (The Special ASEAN Ministerial Meeting on Illegal Wildlife Trade) เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนในการแก้ไขปัญหาการค้าสัตว์ป่าและพืชป่าผิดกฎหมาย และเพื่อเดินหน้าทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องใน ๔ ส่วน คือ การมีนโยบายการต่อต้านการลักลอบค้าสัตว์ป่าและพืชป่าในระดับภูมิภาคและระดับโลก การบังคับใช้กฎหมายการปราบปรามอาชญากรรมการค้าสัตว์ป่าและพืชป่าทางอินเทอร์เน็ต และการลดอุปสงค์ด้านสัตว์ป่าและพืชป่า ซึ่งจัดขึ้นในเดือนมีนาคม ๒๕๖๒ ณ จังหวัดเชียงใหม่

๓. การจัดตั้งศูนย์ประสานงานอาเซียนด้านสุขภาพสัตว์และโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน (ASEAN Coordinating Centre for Animal Health and Zoonoses: ACCAHZ) เพื่อมุ่งอำนวยความสะดวกและจัดหากรอบความร่วมมือและการประสานในหมู่ประเทศสมาชิกอาเซียนกับคู่เจรจาของอาเซียน หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาของอาเซียน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ในการป้องกันควบคุมและกำจัดโรคสัตว์ข้ามแดน และโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคนในอาเซียน นอกจากนี้ ยังมีเป้าหมายที่จะสนับสนุนให้เกิดความมั่นคงและปลอดภัยด้านอาหาร ด้านสุขภาพสัตว์และมนุษย์ การบรรเทาความยากจนและความเป็นอยู่ที่ดี และการดำรงชีวิตของประชาชนแห่งอาเซียน

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกฎหมายที่ใช้รับมือกับการค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมาย

๑. เสริมสร้างความเข้มแข็งของกฎหมายโดยการปรับปรุงและประสานรายการสัตว์ป่าคุ้มครองแหล่งที่อยู่อาศัย และบทลงโทษที่รุนแรงขึ้นในระดับภูมิภาค

๒. เสริมสร้างความเข้มแข็ง และขยายขอบเขตการประสานงานระหว่างหน่วยงาน เพื่อต่อสู้กับการค้าสัตว์ป่า และหยุดการค้าขาย
๓. ปิดตลาดการค้าสัตว์ป่า โดยมุ่งเป้าไปยังตลาดในเขตเมืองที่มีความหนาแน่นสูง
๔. สร้างความมั่นใจในการปกป้องชุมชนและเจ้าของกิจการ สร้างแรงจูงใจสำหรับการดำรงชีวิตทางเลือกและการให้การชดเชย

นางสาว Sallie Yang ผู้ร่วมอภิปราย

นาย John Scanlon อดีตเลขาธิการองค์การการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์และการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสัตว์ป่าและพืชป่า (Former Secretary-General of the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna - CITES) ได้บรรยายในหัวข้อ “การค้าสัตว์ป่า ต้นกำเนิดของโรค COVID-19 และการป้องกันการระบาดใหญ่ในอนาคต” (Wildlife Trade, Origins of COVID-19, and Preventing Future Pandemics) โดยได้แสดงทัศนคติต่อความสัมพันธ์ของการค้าสัตว์ป่าและการกำเนิดของโรค COVID-19 ว่า การระบาดใหญ่ของ COVID-19 ทำให้นึกถึงการทำลายล้างของสิ่งต่าง ๆ ที่มีความเชื่อมโยงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สุขภาพของมนุษย์ สัตว์ป่า และความอยู่ดีกินดี อย่างไรก็ตาม กฎหมายระหว่างประเทศ โปรแกรมต่าง ๆ และเงินทุนของเรา ยังไม่สะท้อนความเป็นจริง ซึ่งส่วนใหญ่ยังเป็นปัญหาในระดับชาติ

คำอธิบายที่เป็นไปได้มากที่สุดสำหรับการเกิดโรค COVID-19 คือ การแพร่ระบาดของไวรัสจากค้างคาวสู่มนุษย์ โดยอาจผ่านสัตว์อื่นเช่นตัวนิ่มที่ตลาดสดในหูอัน (Wuhan) ในขณะที่ยังไม่มีข้อสรุปที่แน่ชัด แต่ความเชื่อมโยงระหว่างสัตว์ป่ากับโรคระบาดในอดีต และการระบาดใหญ่ สามารถเชื่อมโยงได้โดยเงื่อนไขเดียวกันคือการแพร่ระบาดจากสัตว์ไปสู่มนุษย์

ความเสี่ยงต่อสุขภาพของประชาชนมาจากโรคสัตว์ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการค้าสัตว์ป่าที่ไร้กฎระเบียบควบคุม และผิดกฎหมาย จึงควรมีการศึกษาตลาดการค้าสัตว์ป่า การค้าและการบริโภคที่เสี่ยงต่อสุขภาพ เพื่อศึกษาความต้องการที่แท้จริงของผู้บริโภค และหาวิธีหลีกเลี่ยงผลลัพธ์ที่ไม่ได้ตั้งใจ

การควบคุมการค้าสัตว์ป่า และการต่อสู้กับอาชญากรรมเกี่ยวกับสัตว์ป่ายังไม่เพียงพอ ทั้งการออกกฎหมายในการควบคุมการค้าสัตว์ป่า ตลาดการค้าสัตว์ป่า และการบริโภคที่มีความเสี่ยงต่อสุขภาพของประชาชน

การค้าสัตว์ป่า

สำหรับการค้าสัตว์ป่า CITES ถือเป็นเครื่องมือทางกฎหมายระดับโลกที่ใช้ควบคุมการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งการตัดสินใจต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับเกณฑ์การค้าและเกณฑ์ชีวภาพที่ตกลงกัน โดยในกระบวนการตัดสินใจไม่ได้พิจารณาเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ครอบคลุมถึงความเสี่ยงต่อสุขภาพของประชาชนหรือสุขภาพของสัตว์หรือการระบายเชื้อสายพันธุ์ในการอนุมัติธุรกรรมการค้าใด ๆ เช่น การค้าตัวนึ่ง ค้างคาวเกือกม้า และค้างคาวสายพันธุ์อื่น ๆ การค้าของ CITES จะควบคุมเฉพาะการใช้ประโยชน์มากเกินไป นั่นคือการพิจารณาว่าธุรกรรมทางการค้านั้น ๆ จะคุกคามความอยู่รอดของสายพันธุ์นั้นหรือไม่ ทุกวันนี้เราต้องใช้แนวทาง 'One Health' เพื่อการค้าสัตว์ป่า โดยในบางประเทศได้ใช้มาตรการภายในประเทศที่เข้มงวดเพื่อห้ามการค้าสัตว์ป่า ตลาดและการบริโภคสัตว์ป่า เพื่อเป็นมาตรการป้องกันไว้ก่อนซึ่งได้รับการตอบรับที่ดี อย่างไรก็ตามเพื่อให้มีประสิทธิภาพ มาตรการต่าง ๆ ดังกล่าวจะต้องมีการบังคับใช้ในทุกประเทศเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดในอนาคต มีการตั้งคำถามว่าเราจะสามารถบรรลุเป้าหมายของแนวทาง 'One Health' โดยไม่ต้องให้สัตยาบันในอนุสัญญาของ CITES ได้หรือไม่ คำตอบก็คือประเทศสมาชิก CITES สามารถปรับใช้ข้อมติหรือข้อพิจารณาต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศ

อาชญากรรมการค้าสัตว์ป่า

ประเด็นอาชญากรรมการค้าสัตว์ปานั้น ถือเป็นส่วนหนึ่งของการทุจริต ซึ่งมีผลกระทบต่อชุมชนเศรษฐกิจระดับชาติ ความมั่นคงสาธารณสุข และระบบนิเวศของคร่อม ปัจจุบันนี้ยังไม่มีข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับอาชญากรรมสัตว์ป่า ในกรณีที่ไม่มีทางเลือกอื่น เราได้ใช้ CITES เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับการค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมาย ซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จส่วนหนึ่ง อย่างไรก็ตาม CITES ไม่เคยถูกออกแบบมาเพื่อจัดการกับอาชญากรรมสัตว์ป่า และข้อจำกัดของ CITES คือมีความเกี่ยวข้องกับการค้าแทนที่จะเป็นอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม สิ่งนี้อาจเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดจากข้อเท็จจริงที่ว่า ในช่วงสองปีที่ผ่านมา มีการบันทึกถึงการค้าตัวนึ่งที่ผิดกฎหมายว่ามีระดับที่สูงขึ้นแม้ว่าจะมีอนุสัญญาในปี ๒๕๕๙ ที่ให้ความคุ้มครองแล้วก็ตาม ดังนั้นเราจึงควรบังคับใช้กฎหมายเพื่อช่วยเหลือประเทศในการหยุดการโจรกรรมสัตว์ป่า ซึ่งรวมไปถึงสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ไม่ว่าจะทางบกหรือทางทะเล ไม่ใช่จำเพาะเพียงแค่นกเงือกที่ใกล้จะสูญพันธุ์ เรายังควรต้องต่อสู้กับอาชญากรรมการค้าสัตว์ป่า และควรส่งเสริมการใช้กรอบกฎหมายอาชญากรรมระหว่างประเทศ อาทิ การปรับใช้อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (United Nations Convention against Transnational Organized Crime – UNTOC) เพื่อรับมือกับอาชญากรรมที่มีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นด้วย ซึ่งรวมไปถึงอาชญากรรมการค้ามนุษย์

การคุ้มครองสัตว์ป่า ณ ถิ่นกำเนิด

ไม่ว่าอย่างไรก็ตามจะต้องมีมาตรการในการรับมือกับการกระทำที่ผิดกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการค้าหรือการบริโภคสัตว์ป่า โดยเริ่มตั้งแต่การคุ้มครองสัตว์ป่า ณ แหล่งกำเนิดและถิ่นที่อยู่ โดยชุมชนคือผู้ปกป้องคุ้มครองสัตว์ป่าที่ดีที่สุดจากการถูกนำไปทำการค้าที่ผิดกฎหมาย และขยายวงการคุ้มครองที่กว้างขึ้นไปสู่ระดับประเทศ โดยอาจเพิ่มมาตรการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ด้วย ทั้งนี้ เมื่อมีการจัดการที่ดี สัตว์ป่าอยู่ในถิ่นฐานที่ควรอยู่ ประชาชนก็จะมี ความมั่นคงปลอดภัยห่างจากสัตว์ป่าและผลกระทบที่อาจได้รับจากสัตว์ป่าด้วยเช่นเดียวกัน

นาย John Scanlon ผู้ร่วมอภิปราย

หลังจากการอภิปราย เป็นช่วงการถาม-ตอบ ซึ่งประเทศสมาชิก AIPA ที่เข้าร่วมการประชุมได้ สอบถามผู้ร่วมอภิปรายในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ผู้แทนจากประเทศบรูไนดารุสซาลามได้สอบถามถึงวิธีที่ทำให้ประเทศต่าง ๆ ได้ทบทวนกฎหมาย เกี่ยวกับการลงโทษผู้บริโภคน้ำมันให้เป็นที่ไปในลักษณะเดียวกัน ซึ่งมีการให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวว่า การลงโทษผู้บริโภคน้ำมันในกฎหมายของบางประเทศ โดยมีความต้องการให้เรื่องการบริโภคน้ำมันเป็นส่วนหนึ่ง ของบทบัญญัติในการลงโทษผู้บริโภคน้ำมัน ทั้งนี้ ความพยายามที่ทำได้ คือ การลดความต้องการ หรือการสื่อสาร เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสังคม

ผู้แทนจากประเทศอินโดนีเซียได้สอบถามถึงประเด็นเกี่ยวกับการค้าสัตว์ป่าว่าถือเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย ทั้งหมดหรือไม่ หรือสัตว์ประเภทใดที่ควรควบคุม เนื่องจากในบัญชีของอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ หรือ CITES มีการกำหนดว่าสัตว์ประเภทใดซื้อขายได้หรือไม่ได้ ซึ่งในเรื่องนี้มีการให้ความเห็นว่า กฎเกณฑ์การค้าสัตว์ป่าภายใต้ CITES ไม่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสาธารณสุขหรือ สุขภาพของสัตว์ การพิจารณาว่าสัตว์ประเภทใดที่ควรควบคุม ให้พิจารณาที่การค้าและเกณฑ์ทางชีววิทยา เช่น ค้างคาว ซึ่งถือว่าเป็นต้นเหตุของโรคโควิด-๑๙ ซึ่งไม่ได้ควบคุมโดยนักวิทยาศาสตร์ แต่ตอนนี้ถูกควบคุม เนื่องจากเป็นความเสี่ยงทำให้เกิดโรค

ผู้แทนจากประเทศลาวได้แลกเปลี่ยนความเห็นเกี่ยวกับเรื่องของชุมชนและผู้ค้าสัตว์ป่า โดยเห็นว่าจำเป็นต้องมีการสนับสนุนชุมชนในชนบทให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เนื่องจากคนในชนบทใช้ชีวิตโดย การพึ่งพาสัตว์ป่าและยา วิธีดังกล่าวถือเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะสนับสนุนให้พวกเขามีชีวิตที่ดีและไม่พึ่งพาสัตว์ป่า

ผู้แทนจากประเทศมาเลเซียสอบถามเรื่องการอนุญาตให้เลี้ยงสัตว์ป่า ซึ่งมีการให้ความเห็น เกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยกล่าวถึงการเลี้ยงสัตว์ป่าที่มีอยู่ในประเทศจีน ทั้งนี้ ในการเลี้ยงสัตว์ป่าจะต้องมีข้อบังคับ ของภาครัฐในการค้าสัตว์ป่า และต้องมีกฎเกี่ยวกับสุขภาพของสัตว์ป่าในเรื่องเชื้อไวรัสและแบคทีเรีย

ผู้แทนจากประเทศเมียนมาได้กล่าวถึงข้อมูลเกี่ยวกับโรคโควิด-๑๙ ว่าไม่ได้มีความรุนแรงในสุนัข และแมว โรคโควิด-๑๙ เป็นอันตรายและมีความใกล้ชิดกับมนุษย์ ดังนั้น จึงเสนอให้มีการสนับสนุนความร่วมมือ ระหว่างกันเพื่อให้เห็นว่าโรคโควิด-๑๙ ไม่ได้มาจากการค้าสัตว์ป่าเท่านั้น แต่มาจากสัตว์เลี้ยงและปศุสัตว์ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดในอนาคต ในเรื่องนี้มีการให้ความเห็นสนับสนุนว่า เชื้อไวรัสไม่ได้มาจากสัตว์ป่า เท่านั้น แต่สามารถเกิดจากสัตว์เลี้ยงได้เช่นกัน โดยมาจากแมว สุนัข รวมถึง ตัวมิงค์ ซึ่งเกิดขึ้นในประเทศ

เนเธอร์แลนด์ ทำให้ตัวมิงค์จำนวนมากถูกฆ่าเพื่อป้องกันชาวเนเธอร์แลนด์ไม่ให้ติดเชื้อดังกล่าว ซึ่งเรื่องการติดเชื้อจากคนไปสู่สัตว์เป็นเรื่องที่ให้ความสำคัญกันในขณะนี้

ผู้แทนจากประเทศฟิลิปปินส์ได้สอบถามเกี่ยวกับการลงโทษที่รุนแรงและมีประสิทธิภาพที่สุดเพื่อลดการค้าสัตว์ป่า ซึ่งในเรื่องนี้มีการแสดงความเห็นว่าไม่มีการลงโทษใดที่เพียงพอ กฎหมายในอาเซียนส่วนใหญ่จะใช้วิธีการเสียค่าปรับ ซึ่งมีข้อเสนอว่าควรมีแนวทางในการตัดสินใจเกี่ยวกับสัตว์ป่า นอกจากนี้ยังไม่มีกรอบกฎหมายที่ใช้ร่วมกัน จึงควรมีการรวมเรื่องการค้าสัตว์ป่าไว้ในกรอบกฎหมายอาญาระหว่างประเทศ อีกทั้ง วิธีที่จะหยุดการค้าสัตว์ป่า คือ การยึดทรัพย์จากผู้ค้าสัตว์ป่า

ผู้แทนจากประเทศเวียดนามได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการค้าสัตว์ป่าว่าสามารถพบได้ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ จนถึงระดับนานาชาติ อีกทั้งบางประเทศมีมาตรการในเรื่องการค้าสัตว์ป่าที่เข้มแข็งในขณะที่บางประเทศไม่มีมาตรการเช่นนั้น และได้สอบถามถึงเรื่องนโยบายสำหรับรัฐสภา ซึ่งในเรื่องนี้มีการแสดงความเห็นว่านโยบายที่มีควรต้องกำจัดโอกาสในการเกิดการแพร่ระบาดของโรคในประเทศอาเซียน และกำจัดการค้าสัตว์ป่า ตลอดจนควรมีการห้ามการค้าสัตว์ป่าเพื่อการพาณิชย์ นอกจากนี้ ยังมีกรกล่าวถึงคู่มือในการรับมือกับอาชญากรรมสัตว์ป่า เพื่อให้จัดทำนโยบายในเรื่องการค้าสัตว์ป่า

สำหรับประเทศไทย นายนิติพล ผิวเหมาะ ผู้แทนรัฐสภาไทย ได้สอบถามเกี่ยวกับการให้การศึกษาเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด-๑๙ จากสัตว์ป่าในสถานศึกษาทั้งในระดับเด็กเล็ก โรงเรียน มหาวิทยาลัย ซึ่งในเรื่องนี้มีการแสดงความเห็นว่า มีการสอนเรื่องดังกล่าวในสถานศึกษาตั้งแต่ระดับเด็ก ทั้งนี้ ในการสอนในโรงเรียน ควรสอนเรื่องความสัมพันธ์กับธรรมชาติให้แก่เด็ก อีกทั้ง ต้องคิดใหม่เกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์กับธรรมชาติ โดยใช้เป็นโอกาสในการสอนเด็กเกี่ยวกับเรื่องนี้

นายนิติพล ผิวเหมาะ ผู้แทนรัฐสภาไทย ถามคำถามผู้ร่วมอภิปรายในช่วงการถาม-ตอบ

จากนั้น นาย Nguyen Tuan Anh ได้กล่าวปิดการประชุม โดยกล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมประชุมรวมทั้งสำนักงานเลขาธิการ AIPA และ ICCF ที่ทำงานอย่างหนักเพื่อจัดการประชุมครั้งนี้ และเชื่อว่าการประชุมนี้จะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่สมาชิกรัฐสภาในการทำงานและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในเรื่องการปราบปรามการค้าสัตว์ป่าและโรคระบาดในอนาคต

การเข้าร่วมการประชุมหารือระหว่าง AIPA และ ICCF (International Conservation Caucus Foundation) ว่าด้วยต้นกำเนิดของโรคโควิด-๑๙ การป้องกันการแพร่ระบาดของโรคในอนาคต และการค้าสัตว์ป่า เป็นโอกาสอันดีให้แก่ผู้แทนรัฐสภาไทยในการรับทราบข้อมูลที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์จากผู้เชี่ยวชาญในเรื่อง

การค้าสัตว์ป่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้าสัตว์ป่า ตลอดจน ความสัมพันธ์ระหว่างการค้าสัตว์ป่ากับการ
แพร่ระบาดของโรคโควิด-๑๙ เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการทำงานของสมาชิกรัฐสภาต่อไป
